

5. Προλήψεις κατά τὰς ηδεῖας.

1) Τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος, ἐὰν συμβῇ νὰ διαρυκτερεύσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτό, φυλάττεται οὕτως ὡστε νὰ μὴ διέλθῃ ἀπ' ἐπάνω αὐτοῦ καμμιὰ γάτα, «γιατὶ» λέγουν «βρουκουλιάζε». Ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους τοῦ σώματος καίουν καρδήλιον καθ' ὅλην τὴν ρύκτα. Ἡ αὐτὴ δοξασία ἐπικρατεῖ καὶ ἐν Πραμάντοις.

2) "Οταν τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ τοποθετοῦν ἐντὸς τοῦ φερότρον (ἴνα πέτα λέγεται τοῦτο «χάσα») ρύπουν ἐντὸς τοῦ φερότρον ἢ θέτουν εἰς τὰ θυλάκια τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ δεκάρες. Τοῦτο γίνεται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πασῶν σχεδὸν τῶν γυναικῶν τῶν μεταβαινοντῶν νὰ συλλυπηθοῦν τοὺς συγγενεῖς τοῦ θανόντος. Γίνεται δὲ διὰ τὸν ἔξῆς λόγον. Πιστεύουν δτι αἱ ψυχαὶ διέρχονται ἀπὸ «στινὰ» ἢ «γεφύρια» φυλαττόμενα ὑπὸ ἄγγελων (καὶ ἄλλους ὑπὸ διαβόλων) καὶ ἐπομένως περιερχόμεναι ὑποχρεοῦνται νὰ πληρώσουν «διόδια». ἄλλως ἀπαγορεύεται. ἡ δίοδος καὶ αἱ ψυχαὶ τότε «βαπανίζονται». Ὑπάρχει σχετικῶς ἡ ἔξῆς δοξασία.

Ἡ ψυχὴ τοῦ τεθνεῶτος δὲν μεταβαίνει ἀμέσως «στὸ Θεὸν» ἀμα τῇ ἐκ τοῦ σώματος ἔξόδῳ, ἀλλὰ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας μὲ συνοδὸν τὸν Χάροντα (καὶ ἄλλους τὸν ἀρχάγγελον ἢ ἄγγελον ἀπλῶς) περιέρχεται ὅλα τὰ μέρη, τὰ δποῖα ἔτυχεν ἐν τῇ ζωῇ νὰ γνωρίσῃ καὶ ἔτυχε νὰ μεταβῇ. Καὶ τὴν περιοδείαν ταύτην ὁ χάρος λέγει «κοίτα ἵδω! ἔκαμες.... (δῆλ. δποιανδήποτε πρᾶξιν ἐν τῇ ζωῇ του ἔκαμε). Μετὰ τὴν πάροδον τῶν 40 ἡμερῶν φθάνει «στὸ θεόν». Οἱ δὲ ξένες γυναικες πρὸς τὸν νεκρὸν ρύπουν «τὶς δικάσις» ἵνα οὗτος συναντήσας κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ τινὰ τῶν συγγενῶν των, ἀδελφὸν, πατέρα κ.λ.π. δώσῃ καὶ εἰς αὐτόν, ἵνα ἔχῃ νὰ πληρώσῃ.

Σημ. Ἡ δοξασία αὐτῇ ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ χωρίῳ «Μπρένιστα». Φαίνεται δτι είναι ἐπιβίωσις τῆς ἀρχαίας δοξασίας περὶ λίμνης Ἀχερούσιας, Χάροντος κ.λ.π.

3) Ἐπὶ τοῦ φερότρον ἐπίσης θέτουν διάφοροι μῆλα, ρόϊδα, κυδώνια κ.λ.π. «γιὰ νὰ πάῃ σ' τ' σι δικούς τ' σι».

Σημ. Παράβαλ. σχετικὴν ἐνταῦθα δοξασίαν περὶ μνημοσύνων.

4) "Οταν τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ ἐναποθετηθῇ ἐν τῷ μνήματι, πρὸ τῆς ἐπιχώπεως θέτουν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νεκροῦ σταυρὸν ἀπὸ βάτου «γιὰ νὰ τὸ ἀθάνατος σὰν τον βάτου». Ἐπίσης διὰ τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ ἀποθανόντος θέτουν κλάδον ἐλαίας.

Σημ. Ταῦτα γίνονται παρουσίᾳ τοῦ ιερέως, ὅστις εἰς ἐρώτησιν μου ἀπήντησε· «τὸ βάτο είναι ὁ ἀκάνθινος στέφανος τοῦ Χριστοῦ».

5) Πρὸ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ ἐκ τῆς οἰκίας «γιὰ νὰ μὴ πάρ' κι' ἄλλ'ς μαζὶ τ'» μετροῦν μὲ σχοινίον τὰς ἀποστάσεις τῶν παραλλήλων πλευρῶν τοῦ δωματίου, ἐνθα ἐφυλάσσετο ὁ νεκρὸς μέχρι τῆς ἐκφορᾶς, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἴδεατῶς ἐν τῷ κενῷ σταυρός.

Τὸ σχοινίον μετὰ τοῦτο φυλάσσεται ὑπὸ τῶν οἰκείων.

6) Μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῶν παρακολουθησάντων τὴν κηδείαν—εἴθισται νὰ παρακολουθῇται ἡ κηδεία μέχρι νεκροταφείου—εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Θανόντος, ἵνα συλληπηθοῦν τοὺς οἰκείους αὐτοῦ καὶ μετάβασιν εἰς τὴν ἴδιαιτέραν αὐτῶν κατοικίαν γίπτουν τὰς χεῖρας αὐτῶν, διότι θεωροῦν τὸν ἔαντόν των μεμολυσμένον καὶ φέροντα τὸν χάρον μαζί των, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὑπάρχει φόβος μὴ τυχὸν συμβῇ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ του θάνατος.

6. Πίστις εἰς δνειρά.

1) Ἐάν τις ἴδῃ χαθ' ὑπνον, ὅτι φυρεῖ ὑποδήματα, πιστεύει ὅτι θὰ συμβῇ εἰς αὐτὸν κάτι τὸ δποῖον θὰ τὸν λυπήσῃ.

2) Γενικῶς πιστεύεται ὅτι 1) τῆς Κυριακῆς τὸ «εἶνορο ὡς τὸ γιόμα στρέει», καὶ 2) τῆς Παρασκευῆς τὸ εἶνορο ὡς τὸ βράδυ στρέει».

8. Ἀναποδογυρισμένος βάτραχος ἢ χελώνη.

Ἐὰν κανεὶς εῦρῃ βάτραχον ἢ χελώνην ἀναποδογυρισμένην, ὥστε ἡ κοιλιὰ νὰ εἴηται ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐπομένως καὶ οἱ πόδες, οἱ δὲ δάκτυλοι διεσταλμένοι καὶ διενθυνόμενοι ἄνω, ὑποχρεοῦται νὰ θέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν φυσικήν του θέσιν «γιατὶ ἔποι μῆτιζών τὸ θεὸν καὶ εἴτις ἀμαρτία».

Σημ. Εἴτε ξῶν εἴτε νεκρὸς είναι.

8. Τὸ κάρφωμα τοῦ Διαβόλου.

Ἐάν τις ἀπολέσῃ ἀντικείμενόν τι καὶ παρὰ πᾶσαν τὴν προσπίθειαν δὲν κατορθώσῃ νὰ εῦρῃ αὐτὸν, μεταχειρίζεται τὸ ἔξῆς πρὸς εῦρεσιν.

Καλεῖ τὰ παιδία, ἄτυτα συμπαῖζοντα ἢ ἔτυχε νὰ εἴηται πλησίον αὐτοῦ. Προτρέπει αὐτὰ τὰ προσπαθήσοντα νὰ ἀνεύρουν τὸ ἀπολεσθέρ. Ὁ ἀπολέσας λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τεμάχιον ξύλου μήκους μικροῦ καὶ παθήμενος πλησίον τῆς θέσεως, δπον ἀπώλεσε τὸ ἀντικείμενον, ἀρχίζει—κτυπῶν μὲ πέτραν τὸ ξύλο—νὰ ἐμπηγγύη αὐτὸν εἰς τὸ ἔδαφο.. Καθ' ἣν συγμῆνη κτυπᾷ, φωράζει «καρφώνου·καρφώνου». Οἱ σύντροφοι παῖδες ἔρωτοῦν — «Τί καρφών'; Άπαντα δ πρῶτος — «Τ' ἀρχίδια τ' δαίμονα» — Ἄπαντον οἱ σύντροφοι— «κάρφουσ' τα κὶ ματακάρφουσ' τα» δ διάλογος οὗτος ἔξακολουθεῖ ἢ μέχρι τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀπολεσθέντος ἢ μέχρις διον πεισθοῦν, διτὶ ἡ εῦρεσις είναι ἀδύνατος. Πιστεύουν δηλ. ὅτι δ διάβολος ἐκρυψεν αὐτὸν καὶ ἐπομένως μὲ τὸ κάρφωμα θὰ ἔξαγκασθῇ νὰ ἀποκαλύψῃ αὐτό.

Σημ. Τὸ κάρφωμα τοῦ διαβόλου ἡτο καὶ είναι εἰς ὅλον τὸν κόσμον εἰς χρῆσιν, ἀλλὰ διὰ διαφόρους αἰτίας.

9. Περὶ σεληνιαζομένων.

Πιστεύουν, δτι οἱ σεληνιαζόμενοι δὲν παθαίνουν ἄλλο τι, παρὰ δτι ἐντὸς τοῦ σώματος αὐτῶν ἐνυπάρχουν «δαιμόνια», τὰ δποῖα, δταν τοὺς «πιάνουν», τοὺς ρίπτουν χαμαλ ἀφρίζοντας. Πιστεύουν δμως, δτι οἱ σεληνιαζόμενοι καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔνθα τελεῖται λειτουργία, φέρουν ἐντὸς τὰ «δαιμόνια» καὶ δτι ταῦτα φεύγουν ἐκ τοῦ σεληνιαζομένον μόνον δταν δ ἵερεὺς λέγῃ «ἔξαιρέτως τῆς παναγίας ἀχράντου. . . .».

Σημ. Δοξασία περὶ σεληνιαζομένων εἰς δλον τὸν κόσμον διαδεδομένη. Ἐν Μαδνῷ καὶ ἐν τῷ χωριῷ «Προαστειό» τῆς Λακεδαιμονος πιστεύουν δτι οἱ δαιμονες ἔξερχονται τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀγίων μυστηρίων.

10. Πτύσιμον.

Τάπαοχει ἐν Πέτρᾳ η φράσις «Σ” ἔφται στον στόμα δ». Ἡ φράσις αὕτῃ λέγεται προκειμένου νὰ χρησιμεύσῃ τίς τινα ὡς καθ’ δλα δμοιος καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἔξωτερικῶν-σωματικῶν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ψυχικῶν γνωρισμάτων πρὸς ἄλλον ἀνθρώπον, δηλ. πρὸς ἐκεῖνον, δν τινα δνομάζει δι τὸν ἔπτυσε.

Σημ. Πιθανῶς η φράσις αὕτη νὰ είναι ὑπόλειμμα ἀρχαίας τινὸς δοξασίας. Σημιωτέον δτι παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς πιστεύεται δτι ἡ ψυχὴ τοῦ θνήσκοντος-έπομένως καὶ αἱ ψυχικαὶ ίκανότητες - μεταβιβάζονται εἰς ἄλλον, ἀν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκπνοῆς εὑρίσκεται τόπον πλησίον καὶ εἰς τοιαύτην θέσιν, ὡστε ἡ ἐκπνοὴ νὰ ἐπέλθῃ διὰ τοῦ στόματος ἐντὸς αὐτοῦ.

Σχετικῶς μὲ τὰς πληγὰς σώζεται η ἔξης φράσις «Τ’ φοῦ νὰ μὴν ἀβασκαθῆ». Λέγουσι η γυναικα τὸ «τ’ φοῦ» συγχρόνως πτύει ἐλαφρῶς. Τοῦτο γίνεται ὑπὸ γυναικῶν, ἐάν ίδη τις πληγὴν ἐπὶ σώματος ἀνθρώπου η ἀλλὰ σπανίως -ἐπὶ ζφου, εὔρισκομένην εἰς τὴν ἀκμὴν η εἰς τὸ στάδιον τῆς ὠριμάνσεως, μὲ σκοπὸν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν συμπάθειαν αὐτῆς. διότι μὲ τὴν εὐχὴν «νὰ μὴν ἀβασκαθῆ» ἐπιτυγχάνει τὸ σταμάτημα τῆς πληγῆς, η νὰ μὴ μολυνθῆ καὶ ἐκείνη, εἰς τὴν δρασιν τῆς δροίας προσέπεσε.

Ε Ο Ρ Κ Ι Α

11. Ξόρκι θεραπεῦον ἔλκη.

Γραῖα τις, ὡς μοὶ διηγεῖτο, εἶχε «μιξίτια» (δοθιῆνας). Ἐλαβε δύο «ἀσημένια» (ἀργυρᾶ) νομίσματα, ἔθεπεν αὐτὰ ἐπὶ τῶν δοθιῆνων καὶ κατόπιν τὰ ἐπέταξε «σὲ τρία σταυροδρόμια». Καὶ οὗτως ἔκτοτε δὲν παρουσιάσθησαν εἰς αὐτὴν «μιξίτια». Ἡ θεραπεία αὕτῃ χρησιμοποιεῖται καὶ δι’ ἄλλον εἴδους ἔλκη. Χρησιμοποιοῦν δὲ διὰ ξόρκι ὅχι μόνον νομίσματα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀξίας. Ἐτέρα γραῖα μοὶ διηγεῖτο δι τὸ ειναχέ ποτε βαδίζοντα νὰ εἴρῃ καθ’ ὅδὸν «ἔνα κουνάρ’ γνέμα», τὸ δποῖον ἐπῆρε, ἀλλὰ ἐξ αλτίας αὐτοῦ «ἔβγαλι ἔνα ποννίδ’ στου λιμό». «καλὰ νὰ πάθω» — ἔλεγε — «ἴγῳ ήξιρα, δι τά ’νι ἀπὸ ξόρκια γιατὶ νὰ του πάρου;

12. Σόρκι σφαλαγκοδέρματος.

Σφαλαγκοδέρμα είναι έλκος ἐμφανιζόμενον ἐφ' δλοκλήρου τοῦ σώματος.
Κατασκευὴ ἀλοιφῆς: Λαμβάνουν 1) ἀπὸ «ἰννιὰ φράχτις ξύλα». "Οχι δύως ὅτι δήποτε ξύλον, ἀλλὰ μόνον ἔρεικην· 2) καρύδαν ἀθραυστον μετὰ τοῦ φλοιοῦ καὶ πυρῆνος 3) φασόλια ἵκαμῆσια» δηλ. μαυρομμάτικα 4) ἀσφάκαν 5) ἀμάραντον. Πάντα ταῦτα χωριστὰ ἕκαστον φρυγανίζονται εἰς τὴν φωτιὰν ὡς ὁ καφές. Κατόπιν τοποθετοῦνται «στὸ κόπανον»—δοχεῖον ἐνθα κοπανίζονται τὸν ἐψημένον καφὲν—ὅπου κοπανίζονται οὗτος ὡστε νὰ μεταβληθοῦν εἰς σκόνην, τὴν δποίαν ὑστερον ρίπτουν ἐντὸς ποτηρίου κενοῦ ὕδατος. Εἰς τὸ ποτηρίον ρίπτουν τελευταῖον κοκκινόχωμα καὶ ὅξος καὶ τὰ πάντα ἀνακατεύονται ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ὡστε νὰ μεταβληθοῦν εἰς ἔνα πολτόν, δοτις ἀποτελεῖ πλέον τὴν ἀλοιφήν. "Οταν διὰ τῆς οὕτω παρασκευαζομένης ἀλοιφῆς γίνεται ἐπάλειψις τοῦ σφαλαγκοδέρματος λέγονται «Οὐ μάραθους νὰ τον μαραΐν», ἀσφάκα τὸ ξηραίν'. Ή φράσις αὗτη ἐπαναλαμβάνεται τρὶς εἰς ἱκάστην ἐπάλειψιν.

Σημ. Οὐ μάραθους == ὁ ἀμάραντος.

Μεγάλη δυσκολία είνε νὰ δυνηθῇ τις νὰ μάθῃ τόν τε τρόπον τῆς παρασκευῆς τῶν ξερκιῶν καὶ τοὺς λεγθεμένους λόγους, διότι ἄμα ἀνακοινώσουν «τὸ μυστικὸν» «δέν τ' εἰδίαν».

13. Κατέρραι.

1) *Ἐάν τις φάγη τι, ἐνῷ ἀπηγόρευσε τοῦτο ἡ μήτηρ ἢ ὁ ἰδιοκτήτης, ἀκούει τὴν κατάραν*

- a) «νὰ βγάλ τ' γ καντήλαι μέσ τοὺ λιμό τ'»
- ἢ β) «νὰ βγάλ τ' γ καντήλα μέσ τοὺ λιμό τ'».

2) *Ἐις ἐρωτώμενον ἡ καλούμενον μακρόθεν διὰ φωνῶν καὶ μὴ ἀπαντῶντα*

- a) «νὰ βγάλ τ' μαύρ στοὺ λιμό σ'».
- β) «Νὰ βγάλ τοὺ σπρὶ κ τ' ἀλάτ στοὺ λιμό σ'».
- 3) «νὰ φάς τ' φάγουσα».

«νὰ φάς τοὺν πόνου».

Σημ. Εἰς φαγόντα τι ἀκηγορευμένον.

4) «Μπά! νὰ σ' πέσουν τὰ χέρια μωρὲ νικρὸ κι ἀφτούργου».

Σημ. Λέγεται εἰς τινα, ἀλὸ τὰς χειρας τοῦ ὄποίου πασὸν ἀντικείμενόν τι ἔθραυσθη. *Ὑπάρχει ἡ φράσις «δέν φτούργ'σι τὸ (μαντήλι ἡ φόρεμα κ.λ.π.)», δῆλ. δέν ἡτο γερδ, ὡστε νὰ ἀνθέξῃ, νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα.*

5) «Μπά! π' νὰ σὶ θάψου».

6) «Μπά! π' νὰ μὴ σ' εῦρ' οὐ χρόνους».

7) «Μπά! π' νὰ μὴ σὶ πάρουν οἱ είκοστέσσιρις».

8) «Ἄν δὲ σὶ βάλου στ^ρ μαύρη τ^ρ γῆς τρία μέτρα».

Σημ. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 5-6-7-8 λέγονται γενικῶς καὶ δι' οἰανδήποτε αἴτιαν.

10) «Μπά! νὰ πὰ κὶ νὰ μὴ ν^τ ἔρθ^σς».

11) «Στ^ρδιαόλου τ^ρ μάννα νὰ πᾶς κὶ νὰ μὴν ἔρθ^σς».

12) «Στὰ ξύλα νὰ σὶ φέρουν».

13) «Κακὰ μαντάτα νὰ μάθου».

14) «Κουμμάτια νὰ σὶ φέρουν».

15) «Στὰ χλιάρια νάρθουν νὰ σὶ συμάσουν».

Σημ. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 10-11-12-13-14-15 λέγονται εἰς ταξειδεύοντα μακράν τῆς οἰκίας του εἰς ξένον τόπον.

1) «Νὰ μὴν ἔρθ^σς» λέγε καὶ «νὰ μὴν ἔρ^σς».

2) «Στὰ ξύλα νὰ σὶ φέρουν =εἰς ξυλοκρέββατον».

3) «Στὰ χλιάρια» ἐννοεῖ τόσον νὰ τεμαχισθῇ τὸ σῶμα, ώστε μὲ τὰ «χουλιάρια» νὰ συναθροίζωνται τὰ τεμάχια».

16) *Σιρκόσπουρον νὰ μὴν κρατήσῃς».

17) «νὰ δείρουν οἱ τριοῦπρις, νὰ δείρουν ίννια γουνιές κὶ πάλι ἄρχή».

18) «Ποτὲ νὰ μὴ σ^τ γλυκαθῇ τ^ρ ἀχεῖλ».

19) «Ποτὲ νὰ μὴν ἀνοίξῃ^τ ἡ καρδιά σ^τ νὰ γιλάσ^τ».

20) «Στάχτ^ρ κὶ μπαροῦτ^ρ νὰ γίν^σς».

21) «Κροῦνα κὶ ψαλίδα νὰ μείν^σς».

22) «Νὰ σ^τ ψήτῃ^τ ἡ καρδιὰ κὶ νὰ σ^τμαραγκιαθῇ».

23) «Ν^τ ἀκούσῃς κὶ νὰ μὴν ὅδης».

Σημ. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 16-17-18-19-20-21-22-23 λέγονται ώς ἐπὶ τὸ πολὺ μεταξὺ γυναικῶν.

Σιρκόσπουρος = ἀρσενικὸ παιδί

τριοῦπρις = κορίτσια

«νὰ δείρουν ίννια γουνιές» = νὰ ὑπανδρευθοῦν ἐννέα φαράσ, ώστε νὰ γνωρίσουν ἐννέα «έστιας»

χροῦνα = κορώνη, κολοιός.

«ν^τ ἀκούσῃς κὶ νὰ μὴν ὅδης» δηλ. τὸ παιδί ποὺ ἔχεις εἰς τὴν ξενιτειὰν νὰ ἀποθάνῃ, ώστε «νὰ ἀκούσῃς» μόνον τὸ γεγονός ἡ τὸ δνομα, καὶ νὰ μὴ ίδῃς αὐτὸ ζῶν νὰ ἐπανέλθῃ οἴκαδε.

24) «Νὰ μὴν τ^ρ χαρῆς».

25) «Πάλι αὐτοῦ νὰ τὰ διχτῆς» ἐννοεῖται τὰ προικιά.

Σημ. «νὰ μὴν τ^ρ χαρῆς» δηλ. τὴν θυγατέρα ζῶσαν ἐν εὐτυχίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνῃ. «Πάλι νὰ τὰ διχτῆς» δηλ. νὰ ἀποθάνῃ ἡ θυγάτηρ ἡ ὁ σύζυγος αὐτῆς, ώστε τὰ προικιά νὰ περιέλθουν πάλιν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς μητρός. ‘Υπῆρχε—καὶ σήμερον κατά τι ἐφαρμόζεται—έθιμοδίκαιον, καθ' ὃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς θυγατρός τῆς ὑπάνδρου τὰ προικιά αὐτῆς ἀνέπαφαι ἐπιστρέφονται εἰς τοὺς γονεῖς τῆς θυγατρός μηδὲ τοῦ εἰς χρῆμα προικίου ἔξαιρουμένου. Σήμερον ἐφαρμόζεται τὸ ἔθιμοδίκαιον, ἀλλὰ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰ ροῦχα, τιμαλφῆ κοσμήματα καὶ κτήματα καὶ δὴ σύχι ἐν δλῳ πάντοτε.

26) Νὰ τούν ὅσπαστῆς κρύου κὶ μπαγιάτ² κὶ νὰ κρυώσ³ ἥ μύτ⁴ σ⁵». Δηλ. νὰ ἀποθάνῃ ἥ ὁ σύζυγος γυναικός, ἥ τέκνον αὐτῆς «μπαγιάτ⁶ς=ψυχρότατος, παγωμένος.

«Κακὸς νταγζιᾶς νὰ σὶ πιασ⁷».

Σημ. Λέγεται μόνον διὰ τοὺς ἵππους, ὄνους, ἡμιόνους, αἴγας. Νταγζιᾶς εἶναι ἀσθένεια τῶν ζῴων, ίδιως τῶν ἵππων, πρόσερχομένη ἐκ κρυολογήματος, εῖδους πνευμονίας.

Παρατηρήσεις

Αἱ κατάραι λέγονται ἐν Πέτρᾳ ως ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Ἡ καταγραφὴ αὐτῶν ἐγένετο ἐν Πέτρᾳ ὑπὸ ἐμοῦ τοῦ ίδιου. Ἡ προφορὰ διετηρήθη καθ' ὅλα.

Γ'. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1. Προδοσία Κλέφτον.

Ίσεις πουλιὰ ὅποὺ τὸ Ἀρτινοῦ, κι¹ ἀηδόνια ὅποὺ του Βάλτου,
μὴν εἴδαταν τὸν Γιώργη μου, του Γιώργη τὸ δικό μου;
οὐ Γιώργης πέρα πέρασι, πέρα στου Ραδοβίζι²:
κουμπάρες τὸ γ³ καρτέρειγαν μὴ τὰ πιδιὰ στὰ χέρια,
5 κι ἡ θειά του τὸν ἔφωναζι ν⁴ ἀπὸ του παραθύρι.

«Ἐλα Γιώργη μου νὰ φᾶς ψουμί, ν⁵ ἀλλάξῃς, νὰ σὶ πλύνου,
σοῦ ὕφαιν⁶ ἡ λέρα⁷ τοὺς κουρμὶ κ⁸ ἡ σκούρια τ' ἄρματά σου». Στὸ παραθύρι ἔκατσι, τὰ πέλαγα κοιτάει
κι τὰ νησιὰ πέρ⁹ ἀπ¹⁰ του Ραδοβίζι¹¹:

10 ψιλὴ φωνούλα ν¹² ἔνγαλι, στοὺς οὐρανοὺς ἀκούσ¹³·
«ἡ θειά μου μὲ ἔποδουκι στὰ τούρκικα τὰ χέρια.
Τοῦρκοι βαστᾶτε τᾶλουγον, λίγου νὰ ξανασάνου
γιὰ νὰ σιουρίσουν κλέφτικα ν¹⁴ ἀκούσουν νὰ λημέρια.

Παρατηρήσεις

¹⁾ Οἱ δῆμοι Ἡρακλείας, Τετραφυλλίας.

²⁾ Ἡ ἀκαθαρσία.

³⁾ Ο στίχος φαίνεται ἐφθαρμένος. Νήσους βλέπει τὰς μικρὰς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Φαίνεται πολὺ καθαρῶς, διτι τοῦ ποιήματος ἐλλείπον πολλοὶ στίχοι, διότι ἀφήνονται μεταξὺ τῶν στίχων μεγάλα χάσματα.

Τὸ ṝσμα φάλλεται ὑπὸ κορασίων ἐν χορῷ καὶ μή. Οἱ τελευταῖοι δύο στίχοι φαίνονται τοῦ ṝσματος τοῦ Κατσαντώνη.

2. Πόθος γέροντος κλέφτου.

Παλιά μου χρόνια κὶ καλὰ κὶ σεῖς ἀπερασμένα
πῶς νά ταν, πῶς νὰ γένουνταν τὰ ἔκατό μου δέκα.
Μοῦ πόνισι γιὰ κρυδὸνιρὸν κὶ γιὰ παλιὰ λημέρια.

Παίρνου κὶ ζώνου του σπαθὶ κὶ παίρου του τουφέκι
 5 κὶ παίρου δίπλα τά(ε) βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια
 Βρίσκου λημέρια κλέφτικα, παλεά, χουρταριασμένα.
 Κάθουμι κὶ συλλογίζουμι κὶ κάθουμι κὶ κλαίου.
 Σᾶν ἔκαμα κὶ ἔρριξα κὶ ρίχνου δυὸς τουφέκια
 μπὰ κὶ μὲν ἀκούσ' ἡ κλιφτονρεὰ ν' ἀπ' τοὺς παλεούς μου κλέφτις
 10 Σὲ τὶ λημέρια βρίσκουντι, σὶ ποιὰ παλεὰ λημέρια
 ἔχουν ἀρνιὰ ποὺν ψένουντι, κριάρια σουφλισμένα.

Σημ. Ψάλλεται πρὸ παντὸς ὑπὸ ἀνδρῶν εἰς τόνον πολὺ παθητικὸν καὶ οὐχὶ ἐν οἰδ-
 θῆποτε συγκεντρώσει καὶ ψυχολογικῇ καταστάσει, ἀλλὰ εἰς στιγμὰς μονώσεως, εἰς
 στιγμὰς καθ' ἀς ἡ ψυχὴ τοῦ τραγουδιστοῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ συναισθήματα θλιβερά.
 Πρὸ παντὸς ψάλλεται ὑπὸ ἔκεινων, οἵτινες ἔχουν συγγενῆ τινα εἰς «ξένον τόπο» διπλας
 λέγουσι· εἶναι δῆλο, «παραπονιάρ' κο, ξενίτ' κο».

3.

Πιδιά μου μὴ μᾶς δέρνιτι, κὶ μὴ μᾶς τυραγνᾶτι
 κ' ἡμεῖς θὰ μαρτυρήσουμι, 'πὸ ποῦ κρατᾶν' οἱ κλέφτες.
 Ἰψὲς—προυψὲς δῶ πέρασαν, στὴ στάνη τὴ δική μου.
 Μηδὰ¹ μᾶς πῆραν πρόβατα, μηδὰ μᾶς πῆραν γίδια;
 5 Πῆραν τὴ στερφουκάλισα², μὲν τὸ χουντρὸ κουδοῦνι
 πούχει γλωσσίδια δώδικα.
 Πέντι βαροῦν μὲν τονν βιοριὰ κὶ ἔξι μὲ του νότου
 κὶ τάλλου του καλύτιδου μοιργιολουγάει κὶ λέει.
 «Μηδὰ μᾶς πῆραν πρόβατα, μηδὰ μᾶς πῆραν γίδια;
 10 Πῆραν τοῦ Θώμου τὸν ὑγυιό, καὶ ἄλλουν ὑγυιὸ δὲν ἔχουν.
 τουν πῆραν κὶ τοὺν πήγανι στοὺν Ὀλυμπού, στὴ ράχη
 ποῦνι τὰ πεῦκα τὰ (πουλλὰ) ψηλά, κ' οἱ μαρμαρένιες βρύσαις
 ἄλλ' ἐσφαῖσαν κι' ἄλλ' ἐγδερναν, ἄλλα γράφουν κὶ στέλλουν.
 ἕδῶ νὰ μᾶς φέρουν τὸν ξαγουρό, ἐννιὰ χιλιάδες λίρις
 15 δώδικα φέσια κόκκινα κὶ δώδικα γαλάζια.

Π α ε α τ η ε ἥ σ ε ε

1) Μήπως.

²⁾ Στερφοκάλισα εἶνε λέξις σύνθετος ἐκ τοῦ στερφος-κάλισα. Στέρφος=πρό-
 βατον καὶ πᾶν ζῆν θηλυκὸν μὴ γεννῆσαν εἶτε λόγῳ τῆς μικρᾶς ήλικίας, εἶτε δι'
 ἄλλον λόγον. Συνεπῶς τὸ τοιοῦτον πρόβατον, ως μὴ καταβαλλόμενον ὑπὸ τῶν τοκε-
 τῶν. εἶνε εὐτραφές, παχύ. Κάλισα=πρόβατον φέρον ἐπὶ τοῦ μετώπου, μεταξὺ τῶν
 ὀφθαλμῶν καθέτως πρὸς τὴν οῖνα λωρίδα λειπήν καὶ ἐνθεν καὶ ἐνθεν ταύτης λωρί-
 δας ὑπομελαίνας. 'Η λευκὴ λωρίς ως καὶ τὸ δλον μαλλίον τοῦ κορμοῦ φέρει μικρὰ
 δυσδιάκριτα στίγματα μέλανα.

Στίχ. 15. Εἴθισται τούλαχιστον ἐν Ἡπείρῳ, οἱ «κλέφτες» νὰ ξητοῦν παρὰ τῶν
 ληστευομένων καὶ ἐνδυμασίας καὶ πυρομαχικά, καὶ γενικῶς διτι αὐτοῖς χρειάζεται.

Σημ. Τὸ φύσια τοῦτο ψάλλεται εἰς παθητικώτατον τόνον, εἰς στιγμὰς μελαγχο-
 λίας, πρὸ πάντων ὑπὸ ἀνδρῶν.

4. Ἡ λουλούδου.

- Γύραν τ' ἀπόσκια, γύραντι, Δουλούδου μ', στὴν αὐλή σου.
 Λουλούδου μ', τώρα ἄργησις, στου μύλου μὴ πααίνεις,
 γιατὸς εἶνι Τοῦρκους μυλωνᾶς κι' ἀράπης πασπαλιάρις¹.
 Στὸ ξαῖ² παίρνουν φίλημα, στὸ πνάκι³ μαῦρα μάτια.
 5 Ἡ Λουλούδου δὲν τὰ (ῆ)κανσι τῆς μάννας της τὰ λόγια.
 Παίρνει φουρτώνει τάλογο στοὺ μύλου γιὰ νὰ πάῃ.
 — «Καλή σου μέρα, μυλωνᾶ» — καλῶς την τὴ Λουλούδου
 «Λουλούδου μ' ωᾶς τ' ἄλισμα κ' ἔλα νὰ φιληθοῦμι».
 — Τί λὲς αὐτοῦ, βρὲ Τούρκαλᾶ, βρὲ παλεοαρβανίτη!
 10 Ιγώ χω ἄντρα καλύτερο ν' ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου
 Ιγώ χω ἀδέρφια ἀρματωλούς, π' σοῦ παίρνουν τὸ κιφάλι.

Παρατηρήσεις

¹⁾ Καλεῖται ἔκεινος τῶν ὑπηρετῶν τοῦ μύλου, δοτις κατὰ τὸ ἄλεσμα τοῦ ὁραβούτου κ.λ.κ. δοχιμάζει ἀν αὐτὸ ἀλέθεται καλῶς ή οὐ, καὶ σταματᾷ τὴν κίνησιν τῆς μυλόπετρας, όπάκις κρίνει τοῦτο ὅναγκαιον.

²⁾ = 68—70 διάδες σίτου ὁραβοσίτου κ.λ.π. Ὅποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρα πινάκια.

³⁾ Πινάκι, $\frac{1}{4}$ τοῦ «ξαγιοῦ». τὸ πινάκι εἶναι δοχεῖον ἔγγινον κυλινδρικὸν μὲ βάσιν ἔγγινην, ἀνευ πώματος εἶναι τὸ σινηθέστερον μέτρον ή μᾶλλον ἀποκλειστικόν, μετρήσεως τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐν τοῖς χωρίοις Πέτα, Καμπότι, Σελλᾶδες καὶ τὴς πεδιάδος Αρτης. Εἰς χωρία δήμου Ηρακλείας καὶ Τετραφυλλίας οἱ δημητριικοὶ καρποὶ μετροῦνται εἰς κοιλὰ χωρητικότητος περίπου 12 διάδων.

5.

- Μουρὴ κρουστάλλα τοῦ γιαλοῦ κὶ πάχνη τοῦ χειμῶνα
 μουρή, ποῦ εἶν' οὖν ἄντρας σου οὖν ξακουστὸς οὖν Γιάννους;
 — Θιαμαίνουμι, λοιγίζουμι, γιὰ ποιὸν ἄντρα μοῦ λέτε!
 Ιγώ δὲν ἐπαντρείτηκα.
- 5 Του λόγου δὲν ἀπόσουνπι, του λόγου δὲν ἀπόειπι,
 νά τους οὖν Γιάννους ἔμπινι στου μαῦρου καβαλλάρις.
 Σπιθοβολοῦν τὰ πέταλα, κι' οὖν μαῦρους χλιμιτάει.
- Γειά σας, χαρά σας, μπέηδες, γειά σας χαρά σας Τούρκοι,
 — Ήμεῖς πιοτὸ δὲμ πίνονμι κὶ του τραγοῦδ' ἄς λείπη
 «Ἐνα φιρμάνι σδχουμι, Σουλτάνικο φιρμάνι
 η σκοτωμέν' ηζ ζωντανὸν στὴ Πόλη νά σι πάμι.
- Σὰν τί κακὸ νὰ τοῦ κανα, βρὲ Τούρκοι τοῦ Σουλτάνου;
 — Κὶ πῶς δὲ τοῦ κανις κακό;
 15 Ολοι τὸν προσκυνῶνται κὶ σὺ δὲν τὸν προσκύνησις.

Παρατηρήσεις

Μετὰ τὸν δγδον στίχον, φαίνεται ὅτι ἐπιφέπει νὰ ἀκολουθοῦν δύο—τρεῖς στίχοι, ἐν οἷς ὁ Γιάννος θὰ ἔλεγεν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ καθήσουν νὰ φάγουν, νὰ πιοῦν

καὶ νὰ τραγουδήσουν, ώς ἀπαιτεῖ ὁ 9 στίχος. "Ισως ἐλησμονήθη εἰς τὸν νοῦν τῶν χωρικῶν, εἰς τοὺς ὅποιους τοιαῦται παραλείψεις εἶναι δλίγον αἰσθηταί, ώς αὐτονόητοι, ἐνδιαφερομένους μᾶλλον νὰ ίδουν τὸ τέλος τῆς συναντήσεως τοῦ κλέφτου καὶ καταδιωκτικοῦ Τούρκων ἀποσπάσματος.

6.

- Νιὰ βλάχα νιὰ παλέόβλαχα,^{ΣΦΑΓΕΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ} παντρεύει τόνε γυιό της
 Σφάζει ν' οὐβάλια¹ τριανταουχτώ, γιλάδια τριανταπέντι
 σφάζει κὶ γιδούπρόθατα πέντ² ἔξ³ ἐφτά χιλιάδις.
 Δώδικα μύλοι⁴ ἄλιθαν τὸ στάρι γιὰ του γάμου
 5 κι⁵ ἔνας μυλοξερόβουλους ἀλέθει τὸ πιπέρι.
 Τρεῖς ψυμνοφις τρεῖς λυγιρὲς κὶ τρεῖς καλὲς κυρᾶδις
 πάν νὰ λευκάνουν τὸ παννὶ στῆς Κουρασιᾶς τὴ βρύση.
 Στοὺ δρόμου ποῦ ν' ὑπήγιναν, στὴ στράτα ποὺ πααίνουν
 «ποῦ πάν οἱ μαῦρες μουναχὲς, γυναικις δίχους ἀντρα!»
 10 Τὸ λόγου δὲν ἀπόσουσαν, τὸ λόγου δὲν ἀπόσειπαν
 Τοῦρκοι τοὺ πιάνουνι, μπροστά, κὶ χαραμῆδις πίσου
 — Κουστάντου, μάσι του παννὶ κὶ Λένη Θρούμπιασέ του²
 κὶ σὺ Κρουστάλου τοῦ Παπᾶ, στὴν σέλλα καβαλλίκα
 νὰ πάμι στὴν Ἀρβανιτιὰ κὶ στ'³ Ἀρβανιτουχώρια
 15 νὰ κάνης τούρκα πιθιρά, τουρκόπλα συγγινάδια⁴
 — Ἐγὼ τούρκα δὲ γένουμι, (ν)τζαμὶ δὲμ προσκυνάου.

Παρατηρήσεις.

¹⁾ = βουβάλια. ²⁾ = κάμε αὐτὸ φολόν. ³⁾ ἀνδραδέλφους.
 Τὸ ποιημα φαίνεται ἐλλιπὲς καὶ ίσως συμφυρμὸς δύο ποιημάτων, ἐκτὸς ἀν δεχθῶμεν, δτι ὑπῆρχε συνέχεια δίδουσα ἐν δλον νόημα.

7. Μοιρολόγι

- Συχάστι κι¹ ἀκουρμάξιτι νὰ πῶ ἔνα μοιρολόγι.
 Μηδέ πὸ τσιούπρα τ' ἀκουσα, μηδέ πὸ παντρεμένη
 "Ἡ μάννα τ' χάρου μοῦ τὸ λιγι κρυφ² ἀπὸ τόνι γυιό της.
 «Γ' ναῖκες γιὰ κρύψ³ τι τ'ς ἄντρις σας κὶ ἀδιρφὲς τ' ἀδέρφια
 5 μαννᾶδες τὰ παιδάκια σας, κρυφά πὸ τόνι γυιό μου.
 Γιατὶ βγῆκ⁴ οὐ γυιός μου παγανιὰ κι⁵ ὅποιος τ' ἀρέσ⁶ τὸν παίρνει
 "Οθ⁷ εῦρη τρεῖς παίρνει τοὺς δυὸ κὶ δθι δυὸ τουν ἔνα
 κι⁸ δθ⁹ εῦρη ἔνα μοναχὸ τραυάει, τουν ἔερριζώνει.
 Τάξι τοῦ χάρου τάματα, τῆς Χάρισσας μαντήλια
 10 τάξι κὶ στον Χαρόπουλον ἔνα χρυσὸ φολόι
 Γιὰ νά τ'ς ἀφίνει νᾶρχωντι, δυὸ τρεῖς φουρὲς τοὺς χρόνους
 τὶς πασκαλιὲς κὶ τὴ Λαμπρὴ κι¹⁰ δλα τὰ πανηγύρια».

Π α ρ α τ η ε ḥ σ ε ε s

Τὸ μοιρολόγι τοῦτο κατέγραψε παρὰ γραίας ἐκ Πραιμάντων ὁ Γ. Κλαφούνης,
μαθητὴς Ἱεροτ. Σχολῆς Ἀρτης κατόπιν παρακλήσεως μου. Παραλλαγὴ αὐτοῦ ὑπάρχει
καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Πέτρα.

8. Μοιρολόγι.

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσῃ κλάματα, νὰ μάθῃ μοιρολόγια;
νὰ πιρπαιῇ στὶς γειτονιὲς νὰ πάῃ στου νικρουταφεῖου
ν' ἀκούσῃ ἄντρικα κλάματα, γυναίκεια μοιρολόγια.
Κλαίγοντας μαννοῦλις γιὰ παιδιά, κὶ ἀδερφές γι' ἀδέρφια
5 κλαίει κὶ μιὰ κουριμαδιὰ μιὰ νεουπαντρεμένη
Ἐχαστὸν ἄντρα της κὶ σκούζει κὶ φωνάζει
»Χάροι μου δὲ σπλαχνίζισαι, Χαροὶ μ' δὲμ παίρνεις γρόσια;
Δὲμ παίρεις βόῦδια π' τὸ ζυγό, κι' ἄλλουγα πὸ τὸ γκέμι;
Δὲμ παίρεις ροῦχα νὰ φουρῆς, φλουριὰ νὰ τρῶς, νὰ πίνης;
10 Δὲ θέλου ροῦχα νὰ φουρῶ, φλουριὰ νὰ τρώσυ, νὰ πίνου,
θέλου τ' μαννάδων τὰ πιδιά, τῶν ἀδιρφιῶν τ' ἀδέρφια.
Ἐγώ εἰμι ὁ Χάρουντας τοὺς παίρνον μὶ τὸν ἀράδα,
Παίρνου τοὺς νιοὺς για τὸ χορό, τὶς νιὲς γιὰ τὰ τραγούδια
παίρνον κὶ τὰ μικρὰ πιδιὰ στὴ σέλλα π' τὰλουγό μου
15 παίρνον κὶ τοὺς μισόκιρους γιὰ μιὰ φουμιὰ τῆς τάβλας.

Π α ρ α τ η ε ḥ σ ε ε s

Φουμιὰ=εύμορφιά. Κουριμαδιὰ=γυναῖκα ήτις ἔχασε τὸν ἄνδρα της ἢ τὰ τέκνα
της. Παραπλησία είναι ἡ φράσις «Παντρέφει κὶ κουρέφει», δηλ. διὰ τῆς «παντρειᾶς»
τίποτε δὲν ἐπέτυχε εἰμὴ μόνον θλύψεις. Καὶ τὸ μοιρολόγι τοῦτο κατεγράφη ἐκ γραίας
ἐκ Πραιμάντων ὑπὸ τοῦ Γ. Καλφούνη καταγοιμένου ἐκ Πραιμάντων.